

De Oranje-Mastboomfeesten te Oud- en Nieuw Gastel in 1923

Joss Hopstaken

123

In de regio West-Brabant kennen we vandaag nog vele optochten en stoeten. Een optocht of stoet is een georganiseerde trektocht, die meestal gehouden wordt om iets te manifesteren.¹ Voetgangers, wagens en allerhande voertuigen kunnen er aan deelnemen, maar ook op het water met boten of in de lucht met ballonnen is iets dergelijks denkbaar. Voorbeelden zijn een corso (als in Zundert), een parade (vaak militair), een defilé (als eerbetoon), een vlootschouw, een processie, een stille tocht, een carnavalsoptocht of een cortège (academisch). De term ommegang heeft een wat meer traditionele lading. In onze regio is in dat verband vooral de Maria Ommegang te Bergen op Zoom bekend, die na de Tweede Wereldoorlog ontstaan is.

*Dit staatsieportret van H.M. Koningin Wilhelmina is te zien op een van de pralwagens.
(Uitgave Rijswijk 1923 - Z.H. Van Blankwaardt & Schoonhoven)*

Familieportret gemaakt in 1918, het jaar dat Mastboom 20 jaar burgemeester van Oud Gastel is. (WBA Nummer MB0064, foto firma A.M. Bruglemans, Roosendaal)

Het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina was in 1923 aanleiding tot een groot aantal feesten. Dat ging gepaard met allerhande optochten, stoeten en het oprichten van erepoorten om nog maar niet te spreken van de verspreiding van vele gedenkboeken, gedenkborden, tegels, penningen enzovoorts. Dergelijke vieringen passen in een lange traditie van Oranje-feesten. In de meeste gevallen vonden in 1923 deze feesten plaats op 31 augustus, de verjaardag van de koningin. Overigens had de eigenlijke inhuldiging te Amsterdam plaats op 6 september 1898, een week na de achttiende verjaardag van Wilhelmina. Zowel in 1898 als in 1923 liet West-Brabant zich niet onbetuigd bij de viering van Oranje-feesten.² In Oud Gastel had de viering een bijzonder karakter omdat er voor gekozen werd deze te combineren met een ander zilveren ambtsjubileum, namelijk dat van burgemeester A.G.J. Mastboom.³

Antonie Gerard Johannes Mastboom (1868-1954) was de zoon uit het tweede huwelijk van de Gastelse bierbrouwer Petrus Govardus Mastboom met Adriana Gillis. Van 1878-1881 verbleef hij op het internaat van de broeders van Saint Louis te Oudenbosch. Na een kort verblijf in Bergen op Zoom vertrok hij in 1882 naar Katwijk, waarschijnlijk naar de daar gevestigde kostschool van de jezuiëten.⁴ Na terugkeer heeft Antonie een loopbaan als notaris overwogen voor hij in 1898 als burgemeester werd benoemd. Hij zou die functie tot 1940 vervullen.⁵ Eerder waren zijn grootvader J.P. Mastboom en oom H.P. Mastboom, respectievelijk van 1852-1862 en 1877-1887, burgemeester van Oud- en Nieuw Gastel geweest. Na hem zou zijn zoon Henri Mastboom (1907-1999) niet meer benoemd worden als burgemeester. Henri richtte zich daarna op het beheer van het familiebezit. Zijn gehele bezit liet hij na aan de Mastboom-Brosens Stichting.⁶

In Het Mastboomhuis staat een herdenkingskannetje met de tekst: '1898-Jubileum-1923, Burgemeester Oud-Gastel'. (Collectie Mastboom-Brosens Stichting, foto Frans Strous)

126

Zoals in die dagen gebruikelijk, was Mastboom bij zijn installatie op woensdag 16 februari 1898 al uitgebreid ingehaald in Oud Gastel en Stampersgat.⁷ Dergelijke inhalingen waren destijds heel gewoon, al zijn ze na de Tweede Wereldoorlog langzamerhand verdwenen. Een van de latere voorbeelden is de ontvangst van J. Godwaldt in Roosendaal en in Nispen op 16 en 17 januari 1960. Ook een ambtsjubileum van een burgemeester was vaak aanleiding tot grotere feestelijkheden, zowel in 1876 als in 1891 vierde men in Roosendaal respectievelijk het 25-jarig en het 40-jarig jubileum van L.J. Schoonheijt. Een combinatie van feesten zoals in Oud Gastel was ook niet uniek. Zo kende Roosendaal van 11-13 oktober 1919 de zogenaamde Vredes- en Burgemeesterfeesten. Zowel het einde van de Eerste Wereldoorlog als het 25-jarig ambtsjubileum van burgemeester A. Coenen werd met het oprichten van erepoorten, een stoet met praalwagens, een concert en een officiële ontvangst gevierd.

Een eerste melding van het ambtsjubileum van Mastboom verscheen in het dagblad De Grondwet op 18 januari 1923.⁸ Nadat van het heugelijke feit melding was gemaakt, liet de krant weten dat de Gastelaren dat feit niet ongemerkt voorbij zouden laten gaan. Zondagmiddag om twaalf uur zouden de raadsleden samen met de ambtenaren van de secretarie de burgemeester thuis gaan feliciteren, terwijl de fanfare Concordia een aubade zou brengen. De officiële viering, liet De Grondwet weten, zou op een later moment plaats vinden. Kennelijk genoot Mastboom in de ogen van de krant een gunstige reputatie want op maandag 22 januari sprak een onbekende journalist de wens uit "Wij hopen, dat de heer Mastboom nog lange jaren aan het hoofd van onze gemeente zal staan". Of was dit simpelweg een uiting van hoffelijkheid dan wel respect voor de autoriteit die een burgemeester in die tijd belichaamde? Typerend is wel dat een paar dagen later in de propagandavergadering van de Hanze te Oud Gastel Fr. Akkermans de wens uitsprak dat het Mastboom gegund mocht worden zijn 50-jarig ambtsjubileum mee te maken.⁹

Het burgemeestersgezin op de achterplaats van hun huis aan de Dorpsstraat 44, het huidige Mastboomhuis. Deze opname is gemaakt ter gelegenheid van het 40-jarig ambtsjubileum. In het midden staat het gedenkbord. (Collectie Mastboom-Brosens Stichting. Foto onder Frans Strous)

127

In ieder geval toonde A. Mastboom zijn dankbaarheid aan de muzikale huldebetuiging door een gift.¹⁰ Ook door andere activiteiten haalde de Gastelse burgemeester de kolommen van de krant.¹¹ Zo werd op 26 januari melding gemaakt van het feit dat werklozen uit die plaats de gelegenheid kregen te gaan werken in de bossen nabij Hoogstraten die eigendom waren van Mastboom. Ook hier toonde De Grondwet weer zijn dankbaarheid: “Voorzeker een uitkomst in dezen tijd van slapte in vele takken van ondernemingen”. A. Mastboom werd in dat voorjaar eveneens opnieuw gekozen tot lid van Provinciale Staten van Noord-Brabant. Dat leidde overigens later in het jaar wel tot een ingezonden brief waarbij twijfels werden uitgesproken door de anonieme inzender over de rol van Mastboom, die zowel Statenlid als dijkgraaf van het waterschap Heerjansland was. Als gevolg van de oprichting van een elektrisch pompstation werd een vergoeding geëist door het waterschap voor het onttrekken van water ten behoeve van de scheepvaart op de Vliet. Mastboom was bij beide organisaties betrokken die hierin conflicterende belangen hadden, zo meende de briefschrijver. Enkele dagen later volgde een andere ingezonden brief van ‘O.G.-V.M.’ die Mastboom verdedigde en stelde dat deze een neutrale positie had ingenomen.¹²

In de Kerkstraat staat een erepoort met aan de ene zijde de tekst 'Geachte Burgemeester. Allen feliciteren we U heden in Gastel' en aan de andere zijde 'Vandaag zingen de Gastenaren Lang lang leve Wilhelmina'.

Eind maart begonnen dan de voorbereidingen voor het gecombineerde feest in Oud Gastel. Uit de leden van de gemeenteraad werd eind maart een voorlopig bestuur samengesteld, dat in juli het feest zou organiseren.¹³ Eind juni vonden ter voorbereiding verschillende buurtvergaderingen plaats waarbij ook geld ingezameld werd bij de ingezetenen.¹⁴ De gemeenteraad ging in juli akkoord met een verzoek om vijfhonderd gulden subsidie voor het feest te verlenen.¹⁵ Daarover ontstond nog wel enige discussie in de gemeenteraad. De voorzitter, A. Mastboom zelf, wees met volledige instemming op het verzoek van Hare Majesteit om het feest 'zoo eenvoudig' mogelijk te vieren. Wethouder Jos de Bie beloofde uiterste zuinigheid maar gaf aan dat een vorige maal weliswaar driehonderd gulden was beschikbaar gesteld maar dat nu sprake was van een dubbel feest en dat bovendien alles duurder was geworden.¹⁶ Een collecte bij de ingezetenen leverde ongeveer duizend gulden op.¹⁷ Het landelijke dagblad De Tijd maakte op 26 juli melding dat men in Oud Gastel druk bezig was de versieringen aan te brengen voor de 'grootsche feesten'. Het programma omvatte zowel zaterdagmiddag 28 juli als de daaropvolgende zondag 29 juli en maandag 30 juli. In Oud Gastel vierde men dus een maand eerder feest dan in de rest van Nederland.

*De erepoort in de Dorpsstraat.
Vóór de kerk is nog net de muziekkiosk
en het oude gemeentehuis te zien.
(Uit album Collectie Mastboom-
Brosens Stichting)*

129

Op zaterdagmiddag vier uur werden de feestelijkheden geopend met klockgelui.¹⁸ Overall hing de vlag uit en er waren verschillende erepoorten opgericht, die soms nog van verzen voorzien waren door D. Maertens. Slingers, lampionnen en portretten van de koningin versierden de huizen. Het huis van burgemeester Mastboom aan de Dorpsstraat kende uiteraard de meest uitgebreide decoratie. Bijzonder voor die dagen was het feit dat verschillende erebogen en gevels elektrisch verlicht werden.¹⁹ Om vijf uur maakte de fanfare Concordia een muzikale wandeling door het dorp en om acht uur 's avonds vond in de kiosk op de Markt een concert plaats.

De nadruk van het feest lag op de zondag. Vanaf half een stond een optocht opgesteld. In de ochtend zullen de meeste inwoners, en zeker de familie Mastboom, de Heilige Mis hebben bijgewoond. De hele stoet bestond uit maar liefst 51 groepen. Het dagblad De Grondwet noemt onder andere een wagen van de naaischool, de handboogschutterij 'Nooit volleerd' en praalwagens met titels als 'Hulde aan de overheid' of 'De Elf Provincieën'. Vanuit een andere praalwagen verkochten dames bloempjes ten bate van Oostenrijkse priesters.²⁰ De laatste tien groepen waren afkomstig uit Stampersgat. De burgemeester, raadsleden en de leden van de regelings- en feestcomités hadden plaatsgenomen in rijtuigen. De optocht ging van de Markt, Hoofdstraat, Heuvel, Rijpersweg, Gastelsedijk, waar zich de deelnemers uit Stampersgat aansloten, naar uiteindelijk het gemeentehuis. Daar vond de officiële huldiging van burgemeester Mastboom plaats.

*De rijk versierde gevel van de burgemeesterswoning tijdens de feestdagen.
(Uit album Collectie Mastboom-Brosens Stichting)*

Naast diverse leden van de familie, de raad en het comité waren de pastoors van Gastel en Stampersgat aanwezig alsmede een 'Weleerw. Heer. V. d. Elzen' en een tweetal Hongaarse geestelijken, dr. Edmundus Bölesky en dr. Daminus Vargha, professoren aan de universiteit van Boedapest.²¹ Deze twee cisterciënzers waren eerder in 1919 ter begeleiding van een aantal Hongaarse kinderen in Oud Gastel geweest.²² Net na de Eerste Wereldoorlog werden zowel uit Oostenrijk en Hongarije tijdelijk vele pleegkinderen opgenomen in Nederland. Alleen al uit Hongarije zouden in die jaren 150.000 pleegkinderen tijdelijk in Nederland worden ondergebracht.²³ Ook de hierboven genoemde bloempjesactie voor de Oostenrijkse priesters zal in dit verband moeten worden gezien. De voorzitter van het hoofdcomité, De Bie²⁴, hield een toespraak waarin hij hulde aan de jubilaris bracht en hij bood als blijk van waardering een geschilderd portret van Mastboom aan. Vervolgens sprak pastoor Damen. Mastboom bedankte beide sprekers en begaf zich naar het bordes waar hij de menigte toesprak en bedankte. Mastboom werd zowel toegezongen op de Markt als in de R.K. Meisjes-school. De burgemeester maakte nog een rondrit per rijtuig door de gemeente, waarbij hij onder andere Kuivezand aandeed. Met het uitreiken van prijzen voor de mooiste praalwagens en versierde fietsen door de jury en een avondconcert op de kiosk werd de feestelijke zondag besloten.

De derde dag van de feesten, de maandag, stond in het teken van de kinderen. Verschillende traditionele activiteiten stonden op het programma, zoals hoepelwedstrijden, zaklopen, vliegeren²⁵ en hardlopen. Op het einde van de middag begonnen

Burgemeester Mastboom spreekt de menigte toe op het bordes van het oude gemeentehuis. (Uit album Collectie Mastboom-Brosens Stichting)

de volksspelen waaronder het ringrijden te paard in de Korte Dreef. Bij het afsluitende concert op de Markt in de avond zag het volgens de krant 'zwart van het volk'. Ongeregeldheden deden zich niet voor en het dagblad concludeerde dat de inwoners van Oud Gastel met veel genoegen konden terugkijken op het feest.

De Gastelse feesten vormen een fraaie illustratie van de wijze waarop men in een West-Brabants dorp in het begin van de twintigste eeuw aankeek tegen en omging met een autoriteit als de burgemeester. Het is een tijdsbeeld waarvan we nu nog een glimp kunnen opvangen dankzij een fotoalbum uit het archief van de Mastboom-Brosens Stichting.²⁶ Daaruit is een selectie gemaakt die hierna volgt. De foto's zijn gemaakt door de Roosendaalse fotograaf Abraham Jan Wisse (1890-1930), die gevestigd was in de Brugstraat aldaar.

Het geschilderd portret van Mastboom staat opgesteld in een van de woningen in Oud Gastel.

OPTOCHT DOOR DE STRATEN VAN OUD GASTEL 29 JULI 1923

Album Collectie Mastboom-Brosens Stichting, foto's Abraham Jan Wisse

*Er is veel publiek op de been.
Rechts is nog net de muziekkiosk te zien.*

*Ook deze opname is gemaakt vanaf het bordes
van het oude gemeentehuis op de Markt.*

*De koets met burgemeester Mastboom (met ambtsketting)
in de Steenstraat.*

134

Een versierde praalwagen staat opgesteld in een achtertuin in Oud Gastel.

*In de Dorpsstraat loopt achter de koetsen de fanfare met het vaandel.
Aan de overkant Café In De Drie Snoeken.*

*Boven de jongens met mondharmonika hangt het portret van de burgemeester
met de tekst '.....Gastelse blazers [?] wensden de burgervader proficiat'.*

Op pralwagen nummer 13 zijn de meisjes van de naaischool te zien.

136

Het staatsieportret van H.M. Koningin Wilhelmina staat op de wagen uitgesteld.

Op de achtergrond het 'Kantoor Heemraadschap Mark en Dintel' in de Dorpsstraat.

*Mooi is te zien hoe men bijna 100 jaar geleden gekleed ging.
De dames dragen pofmutsen, de mannen een pet en een sigaar in de mond.*

'Lust Hoeve -Suikerindustrie'.

138

Een wagen met bloemenmeisjes in de Steenstraat.

Een parodie op de bolhoed, op de wagen staat 'Hulde aan de koningin'.

Op de wagen staat 'Hulde aan de overheid'.

140

De optocht is afgelopen en het publiek keert huiswaarts.

Noten

- 1 Zie Wikipedia, 15-10-2016.
- 2 R. Jacobs, 'De kroningsfeesten van 1898 in West-Brabant', *Jaarboek De Ghulden Roos* 58 (1998), 22-46.
- 3 Ook bij gelegenheid van het veertigjarige jubileum in 1938 van koningin Wilhelmina en burgemeester Mastboom vonden gecombineerde Oranje-Mastboomfeesten in Oud Gastel plaats, zie WBA, archief Mastboom-Brosens Stichting inv. nr. 1650.
- 4 West-Brabants Archief (WBA), archief Mastboom-Brosens Stichting, inv. nrs. 1453-1464 en 1519-1523 bevat aantekeningen uit de schooltijd van A.G.J. Mastboom.
- 5 Naast zijn burgemeesterschap bekleedde A.G.J. Mastboom nog verschillende andere maatschappelijke functies zoals lid van de raad van commissarissen van de NV Waterleidingmaatschappij Noord-West Brabant en lid van het schoolbestuur van de RK Lycea te Roosendaal.
- 6 O. Thiers, 'Het Mastboomhuis in Oud Gastel, een 'een schoon lijk'?', *Jaarboek De Ghulden Roos* (2006), 19-50. Zie ook www.mastboom.nl.
- 7 A.J.M. van Helvoort, 'Het inhalen van Gastels burgemeester in 1898', *Jaarboek De Ghulden Roos* 38 (1978), 48-60. Het door Van Helvoort in noot 3 van zijn artikel genoemde 'Register van bijzondere festiviteiten' of "Feestboek" kon niet achterhaald worden in het Gastelse archief. Wel kon in het archief van de Mastboom-Brosens Stichting een uittreksel van dit Feestboek worden achterhaald, zie WBA, archief Mastboom-Brosens Stichting inv. nr. 1650. Deze uittreksels werden opgesteld door broeder Th. Nijman; een afschrift werd vervaardigd door F. Akkermans in 1941 op verzoek van H. Mastboom.
- 8 Deze krant is geraadpleegd via www.delpher.nl.
- 9 De Grondwet 2 februari 1923. Met de Hanze is bedoeld de R.K. Middenstandsvereniging van die naam.
- 10 De Grondwet 25 januari 1923.
- 11 Minder verheugd zal de Gastelse familie Mastboom zijn geweest met de melding in diverse kranten (NRC, De Tijd, de Gooien Eemlander, Het Volk, Het Vaderland) op 25 juli 1923 van het faillissement van de laatste bierbrouwer uit de familie, J.J.M. Mastboom.
- 12 De Grondwet 28 april en 2 mei 1923.
- 13 De Grondwet 23 april 1923.
- 14 De Grondwet 25 juni 1923 en WBA, Oudenbossche Courant 4 juli 1923.
- 15 De Grondwet 20 juli 1923.
- 16 WBA, Oudenbossche Courant 29 juli 1923.
- 17 WBA, Oudenbossche Courant 22 juli 1923.
- 18 De Grondwet 30 en 31 juli 1923 en WBA, Oudenbossche Courant 5 augustus 1923.
- 19 WBA, Oudenbossche Courant 8 juli 1923: de aanleg van elektriciteit in Oud Gastel was volgens deze krant verzekerd nu het vereiste aantal van 300 aansluitingen bereikt was. In de winter daarna zouden de aansluitingen gerealiseerd moeten zijn.
- 20 De actie bracht 78,45 gulden op die op maandag op de pastorie werden ingeleverd.
- 21 Met V.d.Elzen is wellicht de bekende pater G. van den Elsen O. Praem (1853-1925) uit de abdij te Heeswijk bedoeld, die bekend staat als boerenapostel vanwege zijn bemoeienis bij onder andere de oprichting van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond en de Boerenleenbank. In de Leidse Courant van 2 december 1924 wordt in een ingezonden brief inzake steun aan

Hongaarse studenten
D. Vargha genoemd als
directeur van de Mensa
Adalbertina. In het archief
van de Mastboom-Brosens
Stichting zijn een zestal
ansichtkaarten bewaard
gebleven gericht aan deze
geestelijke, zie daarvoor
de site van het WBA.

- 22 WBA, archief Mast-
boom-Brosens Stichting
inv. nr. 1650.
- 23 Zie [http://www.vijfeeu-
wenmigratie.nl/term/
Pleegkinderen%20uit%20
Hongarije/volledige-tekst](http://www.vijfeeu-
wenmigratie.nl/term/
Pleegkinderen%20uit%20
Hongarije/volledige-tekst)
- 24 Dit betreft J.A.M. (Jef of
Jos) de Bie (1868-1952),
die ook behoorde tot
de 'krans der Gastelse
notabelen' zoals blijkt uit
een foto uit de collectie
van de Mastboom-Brosens
Stichting, nr. MB00373.
- 25 Volgens WBA, archief
Mastboom-Brosens
Stichting inv. nr. 1452 was
A.G.J. Mastboom in 1891
secretaris van de 'Gastel-
sche Vliegerwedstrijd Ver-
eeniging', dus veronder-
steld mag worden dat dit
onderdeel van het feest
hem wel geïnteresseerd
zal hebben.
- 26 De fotocollectie van de
Mastboom-Brosens Stich-
ting is in zijn geheel te
raadplegen op de site van
het WBA.